

A Jóisten látta Emlékkötet Tímár Máté születésének 90. évfordulójára

„Akarhat bármit az ember fia,
Terve falevél fanyűvő szélben,
Maga is dróton rángatott játék,
A Végtelen Nagy Isten kezében.

Káromkodni szokott a gyáva,
Fogát csikorgatja a tehetetlen,
Az alázatos mellét kalapálja
És imáját szegzi az éggel szembe:
Ha Te akarod, mert jól akarod,
Ezerszer áldom a neved: Isten.”

(Tímár Máté elveszett verse, melyet Vaszkó Irén őrzött meg emlékezetében. Vaszkó Irén közlése 2012.)

Tímár Máté neve, szellemi öröksége szorosan összetartozik Endrőd-Gyomaendrőd nevével. Ahogyan része a XX. Századi magyar irodalom népi-nemzeti vonulatának is, lelki rokonságban van olyan alkotókkal, mint Németh László, Tamási Áron, Sütő András, Sinka István.

„S mi vagyok én, kérded. Egy népi sarjadék /Ki törzsemnek élek, érette, általa/ Sorsa az én sorsom s ha dalra olvadék,/ Otthon leli magát ajakimon dala” – idézhetjük Arany János ismert sorait, melyekben helyét, elkötelezettségét szedi versbe Petőfihez írt levelében.

Tímár Máté sorsát, írásait is mélyen meghatározta a Szülőföld, de tágabb értelemben a Haza iránti elkötelezettség. Ez műveinek ihletője, témája, alakjainak formálója, szeretett anyanyelvének hordozója. „Szülőföld: Bölcső, majd koporsó!/ Sarkcsillag a négy égtáj felől!/ Anyanyelvet billyogként jelöl!/ Te vagy a téli hó s a tavaszi zöld, / új kenyér íze, lepergő könnyű sója, / öröm-kacagás, lelki Kába-kő.../ Isten áldjon! Te légy végső álmunk,/ s ivadékainkban szebb jövő!”

Tímár Máté hagyatéka, öröksége előtt akkor is tisztelgetett városunk, amikor az endrődi fiókkönyvtár felvette a nevét, amikor az Endrődi Tájház és Helytörténeti Gyűjteményben dokumentumok, személyes tárgyak kaptak állandó helyet, és akkor is, amikor az író születésének 90. évfordulójára emlékkötet jelent meg. E kiadványt a napokban vehette – veheti kezébe az érdeklődő, bemutatása 2012. augusztus 18-án a Gyomaendrődiek V. Világtalálkozásának záró programjaként szerepelt.

Az augusztusi délutánon Tímár Máté velünk volt. Ez elsősorban Ricsey Edit gimnáziumi (magyar-történelem szakos) tanárnő érdeme, aki úgy hozta közénk az író, hogy közben kor- és irodalomtörténetet, szülőföld- és hazaszeretetet is kaptunk. Alapos, életrajzra – művekre kiterjedő bemutatását segítették az általa választott szemelvények, amelyeket Cserenyecz Éva és Tóth Ferenc kiváló tolmácsolásában hallhattunk. Vaszkó Tamás nyugdíjas középiskolai igazgató személyes emlékeket, dokumentumokat, leveleket mutatott a közeli baráttól.

Az előadások alatt fekete-fehér képekről tekintettek ránk Tímár Máté szülei, iskola- és pályatársai, régen élt endrődiek, jelent meg az író szikár alakja. Archív fotók árnyaiban-fényeiben őrződik a múlt, elmosódó alakokban, fakón megmaradó falusi pillanatokban.

Tímár Áron gondolataival zárult az emlékezés, aki – apja hagyatékának jogutódjaként – köszönetét fejezte ki „a Tájház Alkotóközösségének lankadatlan munkájáért”. (Szerkesztő: Dr. Szonda István, segítők felesége: Barna Zsuzsanna.)

A könyv a Gyomai Kner Nyomdában készült, alapításának 130., Gyomaendrőd születésének 30. évében.

Polányi Éva

Előszó

Az író életét most már mások írják. Mindenki más fonalat vesz fel a szerteágazó életből és életműből, s azt szövi tovább a számára kedves irányba, két egymástól évtizedek távolságában lévő írást-emléket párosít, miközben számos alapvető fontosságú momentum fölött tovasiklik, mert azáltal más irányba vezetne az emlékezés útja. Kiről szól ez inkább! Az íróról, vagy az újraíróról, az újra értelmezőről!

Beszédes élet volt az övé. E kötet lapjain a tanyasi parasztyerek és a kisdíák életébe belépve, végigkísérjük a szárnypróbálgatások és kényszerű megtorpanások, majd újbóli nekibuzdulások korszakait, és ezáltal jobban megértjük a „honnan-hova”, a „mi lett volna, ha” kérdéseit. Azt, hogy az életműnek az irodalmi hagyaték mellett maga az életút a meghatározó része. S ez az életút lassan a tizedik x-be lépve is folytatódik, az evilági elköszönés pillanatfelvétele után a letett pennát mások veszik kézbe, újabb színekkel gazdagítva a még mindig közöttünk tanyázó nem fakuló emléket.

2012. július 27.

Tímár Áron

Vallomás az anyanyelvről

Szívemben fészkelő és tudatomig sejtelmeskedő hittel hiszem, hogy mindannyian gyémánttal születünk a nyelvük alatt, s az anyanyelven-szólás képessége az.

Valami megfoghatatlan és utánozhatatlan ajándékkal kopogtatunk a világ ajtaján, koldusként és királyi kincessel, mely persze nyers még, mint a dél-afrikai tárnákból napvilágra hozott csiszolatlan gyémántkavicsok, s ékszerré szepítéséhez mérhetetlen szorgalom, kitartás, türelmes szeretet és míves felelősségérzet szükségeltetik, de így is bennünk lakozik véle minden, ami a virágénekektől a Németh László-i alkotásokig, a kossuthi orációktól a tudósi okfejtésekig terjedő önkifejezés szerszáma lehet. S méghozzá hogyan?!

Ha úgy tetszenék, hát az idő és a tér feltétlen birtokosaképpen, hiszen eredetében évezredek, formálódásának, kialakulásának színterében világrészeket ölel át, miközben írott és íratlan történelmünket is a tarsolyában hordozza. És én ezt mindet a tanú hitelével meg is hitelhetem, hiszen hadifogoly-kenyéren, valahol a valamikori Magna Hungáriában, Gyarmat-tartománybéli baskírokkal, mordva és komi ipari tanulókkal csemegézhettem a rokon szavak azonosságának zamatos gyümölcsseit, hallgathattam az urali halászok hálónvonó melódiáit, alig különbözőeket a Bartók- Kodály feltárta kincs legrégebb rétegeitől, s eresztett később gyökereket a lábam egy moszkvai klubban az udmurt népének előtt, akiben mintha az én Gergely Tímár János nagyapám támadott volna fel.

S az egész tanulságtételben az a legkülönösebb, hogy mindezekért a tapasztalatokért, felfedezésekért nem is kellett volna a világ végére mennem, hiszen minden újszülött a saját bőrében élheti át, miközben beszélni tanul, akárha még csak az ösztön és utánozás fészke meleg tenyerében is.

Mert olyan az anyanyelv örökölt képessége, Tamási Áron szülőföldre alkalmazott hasonlatával élve, mint egy láthatatlan kehely, „miben a földi élet levének kivonata van: az a titokzatos, egyetlen ital, melybe a kerek földnek minden fűszere egybefőzetett.”

”Benne a nyelverteremtődés drága nyomai, az Ómagyar Mária- siralomtól, a Halotti Beszédtől Balassi Bálintig, Mikes Kelemtől Sütő Andrásig, Arany Jánostól Nagy Lászlóig, Pázmány Pétertől, Károli Gáspártól Illyés Gyuláig, a Gellért legenda daloló lányától Kallós Zoltán csángó öregasszonyáig, Miklós Gyurkáné Szályka Rózsáig, a lehetőségek nyers gyémántjába ágyazva. De véle együtt bennünk az elprédálás, elbitangolás, meg nem becslés

lehetősége is. Pedig, pedig ismét Tamási Áron csodás hasonlatát átszabva: „... aki lázadva összetöri ezt a kelyhet, a hegyeket teszi egyenlőkké a sík földdel, hogy magának zugot sehol se találhasson.”

Vigyázzunk tehát az anyanyelvünkre, szép magyar beszédére, őrizzük, akár a szemünk fényét, csiszolgassuk nyers gyémántját tündökletes kohinoorrá, hiszen ebben sem hagyatkozhatunk csupán a tollforgatókra, tőlük legfeljebb példákat kölcsönözhetünk, a nyelvápolás hivatott mestereire, a nyelvészekre, akár az itt lévő áldozatos gyalogapostol Lőrincze Lajos professzor úrra sem, mert ők meg a metszőollót adhatják a kezünkbe, hogy a nyelvi vadhajításokat, idegen gyomnövényeket kiirtsuk véle. A maga kertjét mindenkinek személyesen kell megművelnie, és ehhez ne csak a Magyar Nyelv Hete, a Kazinczy-díj szép, nemes idénye farolja az alkalmakat, hanem a mindennapok tereire parancsoló felelősségérzetünk.

Ne feledjük: ahogy a gyermeki szógyarapodás az anyanyelv szavát az édesanyától, a tapodott udvar porongját, a szülőföldet, az otthonba való hazatérésből kiverekedő szülőházát még minden szívdobogás, felforrósodás nélkül eszközli, csak később zsongul belé, akár a beethoveni Sors szimfónia, ugyanígy akkor sem szabadulhatunk tőlük, csak önmagunk megtagadása árán, ha már az ösztön szerepét a tudat veszi át.

Mert örökkévalóságunk az anyanyelv, üdvösség és kárhozat, otthontalanul is haza, árván is édesanya, semmivel fel nem cserélhető. Léthe vize, melyből megtisztulva magosodhatunk az ösztönemberség felé, s építhetünk hidat, cserélő ösvényként mások anyanyelvének gyémánttárnái iránt.

Ebben hinni, szárnyalni tanít, ebben munkálkodni többétevő cselekedet, s ebben élni elrendelt sors. Hiszen kezdhettem volna akár így is: Kezdetben vala nyelv, mely emberré tette az embert.

Budapest, 1976. április 25.

Tímár Máté